

Obr. 32. Břeclav-Pohansko. Řez R22, západní brána. Zbytky hradby a destrukce brány od severu. Foto P. Dresler, archiv Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

Fig. 32. Břeclav-Pohansko. Trench R22, west gate. View from the north of the fortification remains and gate destruction. Photo by P. Dresler, Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University.

Ukazuje se, že kombinace poznatků získaných různými metodami, které ukazovaly na přítomnost klíčových komunikačních a fortifikačních prvků Pohanska, jsou smysluplné a platné. Bádání v budoucnosti bude ovšem spíše zaměřeno na poznání situace v předpolí bran. Kombinací výzkumu západní brány a přilehlých říčních koryt by bylo možné výrazně osvětlit aktivity spojené s budováním hradby a zásahy do krajiny. Dosavadní výsledky bádání posilují naději na nález jižní brány, případně jižních bran, jejichž existence vyplývá z průběhu destrukce opevnění a sledování komunikací v centrálním areálu a na jihozápadním předhradí (Dresler 2011; 2012; Přišťáková, Milo 2021).

Výzkum byl podpořen projektem „Fortifikační systémy velkomoravského hradiska Pohansko u Břeclavi (GA20-18929S)“.

Literatura

- Dostál, B. 1979:** K opevnění hradiska Břeclavi-Pohanska. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university* E 24, 73–93.
- Dostál, B. 1984:** Východní brána hradiska Pohanska. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university* E 29, 143–166.
- Dostál, B., Štelcl, J. 1985:** O rezultatach vtorigo etapa archeologičeskogo i petroarheologičeskogo issledovanija vostočnych vorot na velikomoravskom gorodišče Pogansko pod g. Břeclav. *Scripta Facultatis Naturalium Universitatis Purkynianae Brunensis* 15(1), 3–26.
- Dresler, P. 2011:** *Opevnění Pohanska u Břeclavi*. Brno: Masarykova univerzita.
- Dresler, P. 2012:** Cesty okolo Pohanska nejen za Velké Moravy. In: J. Martinek, J. Šmeral (eds.): *Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 12–19.

Macháček, J., Balcárková, A., Dresler, P., Přišťalová, R., Přišťáková, M. 2021: *Břeclav – Pohansko X. Sídelní areál na Severovýchodním předhradí. Archeologické výzkumy v letech 2008–2016*. Brno: Masarykova univerzita.

Přišťáková, M., Milo, P. 2021: Using geophysical survey as a tool for resolving issues of the structure of the built-up area of the early medieval centre at Pohansko near Břeclav, Czech Republic. *Archaeological Prospection* 28(4), 405–417. DOI: 10.1002/arp.1811.

Štelcl, J., Dostál, B. 1984: K metodike archeologičeskogo i petroarheologičeskogo issledovanija vorot na velikomoravskom gorodišče Pogansko pod g. Břeclav. *Scripta Facultatis Naturalium Universitatis Purkynianae Brunensis* 14(5), 179–210.

Summary

Systematic research into the destruction of the fortification in Pohansko (Břeclav cadastral area, Břeclav District) in 2021 focused on the areas of the presumed gates (Fig. 30–32). By combining geophysical research, studying geomorphology and previously excavated structures, we selected the locations of the potential gates. The research aimed to find out the state of the preservation of the walls and gates and their destruction. The orientation and location of the test pits were chosen so that they could be followed up in the future by a regular excavation. However, due to time and financial demands, this would be a matter of a separate future research project. The aim was not to remove the archaeological contexts completely; only the necessary interventions were made so that in the future it would be possible to link other contexts without losing the information potential. The research successfully identified the remains of the north and west gates.

Petr Dresler, Michaela Přišťáková

.....
Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov)
„Babický žlábek“, „U Mramorky“, parc. č. 517, 550/1.
 Středověk. Vápenka. Vizualní/geodetický průzkum. Průzkum.
 Uložení nálezů: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84: 49.2885156N, 16.7309667E; 49.2924761N, 16.7335308E

Během roku 2021 byl proveden povrchový průzkum antropogenních útvarů v oblasti údolí Křtinského potoka jihozápadně městyse Křtiny (okr. Blansko). Cílem byla evidence vápenických objektů a lomů pro geodatabázi projektu Calcarius.

První oblast leží jižně rozcestí Křtiny – Babice nad Svítavou – Adamov. Skrývá relikt drobného vápenického okrsku obsahujícího rozměrnou jámovou, patrně vícekanalovou pec na vápno v superpozici s menší vápenickou pecí. Rozměry peciště naznačují, že mohlo jít o pec vybavenou až pěti otopnými kanály v plentě zbudované z vápencového kamene vrstveného na jílu. Při dokumentaci terénních příznaků bylo zjištěno, že kanálová pec byla asi ještě druhotně využita jako velké vápenické milířiště. Podobné schéma v uspořádání objektů ve formě jámového milířiště a výrazné deponie výrobního odpadu je možné nalézt také v lichtensteinském vápenickém areálu „Vápenice“ u Olomučan na Blanensku (srov. Kos 2019, 25, obr. 4: 1). Podél západního okraje okrsku v „Babickém žlábku“ vede modře značená turistická cesta (Moravskoslezská svatojakubská cesta), nad níž se tyčí drobné skalky, ze kterých byl evidentně povrchově exploatován zvětralý vápenec a svahové hlíny. Vápenické pece mají vztah k úvozovým cestám směřujícím jak do „Babického žlábku“, tak do Křtinského údolí.

Druhý vápenický okrsek leží v údolí Křtinského potoka „U Mramorky“, tj. nedaleko bývalého mramorového jámového lomu na katastru Křtiny, zvaného místopisně „Mramorka“. Objekt patrně vícekanálové vápenické pece leží ve svahu vlevo pod asfaltovou silnicí z Babic nad Svitavou do Křtiny a je částečně překryt návozem břidličného štěrku a stavebním odpadem. Patrná je jen část obdélného peciště a kanálové plenty, která je zbudovaná z hlíny a vápencového kamene a částečně propálená. Předpecí již leží v údolní nivě a využívá starého erozního zářezu Křtinského potoka. Objekt je kompletně zadlabán do sprašových hlín. Jeho středověká datace je možná pouze na základě morfologické stavby, která naznačuje, že může jít o dvoukanálovou pec. O tom, že šlo o pec na vápno, svědčí v hliněných odvalech vápencové kameny a o možném využití k pálení uhlí popelovitý prach. Také k tomuto okrsku se vztahují povrchově těžené vápencové skalky, situované východně k návrší „Farského pole“.

Obě středověké vápenice vykazují jistý hierarchický sled exploatace vápence i konstrukčních úprav, jež mají evidentně vazbu na výsledný šestikanálový pyrotechnologický objekt, který byl roku 2020 lokalizován na katastru obce Habrůvka (okr. Blansko) v nedaleké trati „Na Okluku“ v areálu přírodní rezervace „U Výpustku“ (Kos 2021b). Typologicky se všechny tři referované objekty slučují s nomenklaturou R. Müllera, který je označuje typem 3 (Müller 1976) a řadí do 13.–14. století. V podmínkách Moravského krasu se lze při dataci opřít o objekty archeologicky prozkoumané u Mokré u Brna a Březiny u Křtiny (Kos 2015; 2021a).

Literatura

- Kos, P. 2015: Výzkum vrcholně středověkých vápenických pecí v jižní části Moravského krasu se zřetelem na oblast u Mokré. *Archeologia technica* 26, 27–68.
- Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 22–40.
- Kos, P. 2021a: Březina (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 62(2), 217–218.
- Kos, P. 2021b: Habrůvka (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 62(2), 226–227.
- Müller, R. 1976: Die ungarischen Kalkbrennöfen. *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters* 4, 69–82.

Summary

In 2021, a surface survey was carried out in the area of the Křtiny Brook Valley (Březina u Křtiny cadastral area, Brno-Country District). The first surveyed area located at ‘Babický žlíbek’ hides

the relics of a small lime production site with a large, probably multi-channel, lime kiln in a pit, which was secondarily used as a lime-pit. The second lime production site is located in the Křtiny Brook Valley at ‘U Mramorky’. The lime kiln, probably multi-channel, lies on the slope below the asphalt road from Adamov to Křtiny. Both multi-channel kilns can be preliminarily dated to the High Middle Ages.

Petr Kos

Bučovice (okr. Vyškov)

Ul. Zámek č. p. 10, parc. č. 550/1.

Novověk – industriální období. Zámek. Skupina sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1487908N, 17.0017781E

V rámci zjišťovacího záchraného archeologického výzkumu v roce 2021 na nádvoří jižního předzámčí zámku v Bučovicích byla ve třech sondách dokumentována skladba terénu nádvoří. Sondy byly součástí přípravy projektu obnovy předzámčí. V sondě S1 se podařilo zachytit starší úpravu povrchu nádvoří štětováním v hloubce cca 0,4 m pod současným povrchem. V sondě S2 byla nalezena dvě betonová potrubí pro odvod dešťové vody v hloubce 0,4 m pod současným povrchem a patrně cihelná kanalizační šachta v hloubce cca 0,2 m pod současným povrchem. V sondě S3 (obr. 33), ve středu nádvoří předzámčí, se podařilo dokumentovat patrně cihelný základ pro kašnu (?) o zachycených rozměrech 0,8 × 0,8 m v hloubce 0,5 m pod současným povrchem. O něco níže a západněji (0,1 m) bylo zachyceno betonové potrubí pro odvod dešťové vody, které základ kašny porušilo. V úrovni cca 0,75–0,8 m od současného povrchu bylo odkryto starší štětování prolité vápennou maltou. Jedná se nejspíše o starší povrch nádvoří nebo stavební úroveň (Zbránek 2021).

Literatura

- Zbránek, H. 2021: *Bučovice zámek – sondy*. Rkp. náleзовé zprávy, č. j. MTX202200242 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200242>.

Obr. 33. Bučovice. Práce na sondě S3 (na fotografii P. Vitula a O. Čmelák), základ pro kašnu a starší úroveň nádvoří. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 33. Bučovice. Test pit S3 (with P. Vitula and O. Čmelák), fountain foundations and earlier level of courtyard surface. Photo by Archaia Brno.

